

Др Предраг Пузовић

ПРИЛОГ БИОГРАФИЈИ МИТРОПОЛИТА ЈОСИФА

ХАПШЕЊЕ МИТРОПОЛИТА СКОПСКОГ ЈОСИФА

Митрополит скопски Јосиф је 22. јуна 1950. године лишен слободе без пресуде, после саслушања у Окружном суду у Београду. То није било случајно. Управо у то време заседао је ванредни Свети архијерејски сабор на коме је требало да се изабере патријарх Српске Православне Цркве после смрти патријарха Гаврила Дожића. Уз то, он је био главна сметња државним властима на стварању тзв. „Македонске православне цркве”.

У Архиву Светог архијерејског синода чува се извештај протојереја Тома Дајковића, архијерејског заменика Скопске Епархије, о хапшењу митрополита Јосифа. У извештају се каже да су митрополити: скопски Јосиф и загребачки Дамаскин позвани од Окружног суда у Београду за 22. јуни 1950. године као сведоци на судској расправи по кривици протојереја Миливоја Црвчанина. У одређени дан и време Њихова Високопреосвештенства су дошла у суд. У 8 часова председник Суда је отворио претрес, констатовао да оптужени прота Црвчанин није присутан због болести и на предлог јавног тужиоца Суд је одложио претрес на неодређено време. Док су присутни напустили салу јавни тужилац је позвао митрополита скопског Јосифа у другу просторију ради разговора. Митрополит загребачки Дамаскин је желео да буде са митрополитом Јосифом, што му јавни тужилац није дозволио. Митрополита Јосифа је до 11,45 м. саслушавао помоћник јавног тужиоца ФНРЈ. После саслушања видно уморан Митрополит је пошао у Патријаршију са тројицом свештеника протојерејима: Бранком Поповићем, Томом Дајковићем и ђаконом Живаном Стевановићем, који су га чекали у Суду. На путу до Патријаршије Митрополит им је рекао да су га саслушавали о свему и свачему па и свештенику Црвчанину. У близини Патријаршије наспрам Саборне цркве стигао их је господин, који је приликом саслушавања

водио записник и позвао је Митрополита да се врати у Суд, наводно нешто су заборавили па треба да допуне.

Вративши се у Суд поново је саслушаван до 12,45 м. После саслушања човек из државне безбедности провео је Митрополита ходником кроз чекаоницу, где су га чекали поменути свештеници. Прозлазећи поред њих Митрополит је рекао: „Ја сада више са вама не могу да разговарам”. Пратилац га је одвео у двориште, где их је чекао аутомобил, који је одмах кренуо у непознатом правцу. Како се митрополит није вратио у Патријаршију било је јасно да је лишен слободе.¹⁾

Тако су државне власти провеле у дело претње према митрополиту Јосифу. У сусретима са представницима Цркве тражили су да се митрополит Јосиф уклони са скопске епархије, пензионише и пошаље у манастир не наводећи његове конкретне кривице. Претили су да ако тако нешто не учини Црква, да ће они предузети одређене кораке.²⁾

Свети архијерејски синод је истог дана (23. јуна) разматрао извештај проте Тома Дајковића. Пошто није имао информације где се налази митрополит Јосиф, умолени су архијереји злетовско-струмички Викентије и рашко-призренски Владимир да се код председника Државне комисије за верска питања обавесте о судбини митрополита скопског Јосифа и да замоле да се „ако је то могуће пусти на слободу с обзиром на његово доба и здравствено стање”. Ако ова интервенција не успе, одлучено је „да се учини корак код Председништва владе ФНРЈ и евентуално да се и писмено ако то буде потребно тражи аудијенција и код самог Маршала Југославије.”³⁾

Извршавајући одлуку светог архијерејског синода епископи злетовско-струмички Викентије и рашко-призренски Владимир затражили су пријем код председника Верске Комисије за верска питања ФНРЈ Милоја Дилпарића. Примљени су 24. јуна у 13,15 м. Извештавајући га о циљу посете замолили су га да интервенише „на вишем месту да се Његово Високопреосвештенство с обзиром на његову старост и болест пусти на слободу”. Председник Верске комисије је изјавио да о томе не зна ништа, али је обећао да ће се заинтересовати.⁴⁾

Истог дана после подне председник Верске Комисије за верска питања Милоје Дилпарић позвао је поменуте епископе и обавестио их да се митрополит скопски Јосиф налази конфиниран у манастиру Жичи и да је београдско Државно тужилаштво против њега покренуло кривичну истрагу. Показао им је саопштење Министарства унутрашњих послова објављено у „Борби” 24. јуна и „Политици” 25. јуна 1950. године. Епископи су се интересовали „да ли би требало учинити корак и на вишем месту”. Председник је одговорио негативно. О разговору са председником Верске Комисије за верска питања епископи Викентије и Владимир су обавестили Свети архијерејски синод.⁵⁾

У поменутом саопштењу Министарства унутрашњих послова наведена су имена ухапшених шпијуна убачених из иностранства. У том саопштењу

1 Досије митрополита скопског Јосифа бр. 3, Син. бр. 1590, 23. јун 1950.

2 Исто, Син. бр. 2331/зап. 611.

3 Исто, Син. бр. 1563/зап. 503.

4 Исто, Син. бр. 1591.

5 Исто, Син. бр. 1605, 26. јун 1950.

нигде није поменуто име митрополита скопског Јосифа, него је изречена општа оптужба на епископат Српске Православне Цркве. Наводно, неки од шпијуна су успели да успоставе контакт „и предају усмене и писмене налоге неким бившим политичарима и великодостојницима православне цркве”.⁶

Свети архијерејски синод је 27. јуна разматрао извештај еп. злетовско-струмичког Викентија и рашко-призренског Владимира и одлучио да цео предмет о лишењу слободе митрополита скопског Јосифа, као и саопштење Министарства унутрашњих послова ФНРЈ објављено у „Борби” и „Политици”, достави на разматрање Светом архијерејском сабору. Пошто је митрополит скопски Јосиф као администратор Жичке и Охридско-битољске Епархије спречен у вршењу својих дужности, Свети архијерејски синод је на истој седници поставио за администратора Скопске Епархије и привременог заменика администратора Епархије Охридско-битољске епископа злетовско-струмичког Викентија а за привременог администратора Епархије Жичке епископа рашко-призренског Владимира. На њихов лични захтев на ове дужности неће им се исплаћивати никаква посебна награда.⁷

Свети архијерејски сабор је на седници од 29. јуна разматрао извештај Светог архијерејског синода о лишењу слободе митрополита скопског Јосифа. У одлуци је изражено „жаљење поводом хапшења Његовог Високопреосвештенства Митрополита скопског Господина Јосифа као председника Изборног Сабора и то уочи самог Сабора, утолико пре што Свети архијерејски сабор нема тачног сазнања о узроцима његовог хапшења и ставља у дужност Светом архијерејском синоду да и даље поради у смислу своје одлуке бр. 1563/зап. 503.”⁸

Изборни сабор је 1. јула 1950. године за патријарха изабрао епископа злетовско-струмичког Викентија (Проданова). Под председништвом новог патријарха Свети архијерејски синод је на седници 11. јула поново разматрао питање хапшења митрополита скопског Јосифа и донео одлуку „да се умоли Његова Светост Патријарх Српски Господин Викентије да изволи на подесан начин порадити код државних власти да се Његово Високопреосвештенство Митрополит скопски Јосиф пусти на слободу.”⁹

Извршавајући одлуку Светог архијерејског синода, нови Патријарх је чинио све што је у његовој моћи да се митрополит Јосиф, конфиниран у манастиру Жичи, пусти на слободу. То питање је стално постављано на свим седницама Светог архијерејског синода као и у свим контактима са властима, на свим нивоима. Приликом сусрета са председником владе ФНРЈ Јосипом Брозом Титом 25. септембра патријарх Викентије са члановима Светог архијерејског синода усмено га је замолио да учини са своје стране што је потребно да се митрополит скопски Јосиф пусти на слободу.

Време је пролазило, а митрополит Јосиф, старац од преко 70 година, лошег здравља, и даље је био затворен у једној малој соби, широкој и дугачкој два метра, испод звонаре манастира Жиче. То је био разлог да се Свети архијерејски синод 6. октобра 1950. године писмом обрати председнику владе ФНРЈ Јосипу Брозу Титу. У писму је указано на његове године

6 „Политика”, бр. 13589, год. 47, 25. јун 1950, 1.

7 Исто, Син. бр. 1605 /зап. 506.

8 Исто, АС бр. 36/зап. 5.

9 Исто, Син. бр. 1743 /1950.

старости, лоше здравствено стање, као и његов дугогодишњи користан рад у Црквни углед који ужива као епископ Српске Православне Цркве. У интересу смиривања јавног мњења, православног српског народа и свештенства, као и у општем интересу, Свети архијерејски синод моли поново Председника „да овом питању поклони што више пажње и омогући најцелиходнији и најбољи начин да се Високопреосвећени Митрополит Господин Јосиф пусти на слободу. За ову молбу ми се руководимо и осећањима братске љубави и уверењем да о његовом издајству као и неком издајству које се импутира било ма ком Архијереју наше Цркве не може бити ни речи.“¹⁰⁾

Патријарх Викентије очекивао да ће митрополит Јосиф бити пуштен на слободу. Уместо тога он је премештен из манастира Жиче у манастир Љубостињу оставши и даље под стражом. Наиме, 5. јануара 1951. године посетио је патријарха Викентија председник Комисије за верска питања ФНРЈ Милоје Дилпарић и саопштио му да је на надлежном месту одлучено да се побољша стање митрополита скопског Јосифа на тај начин што ће бити премештен из манастира Жиче у манастир Љубостињу, захтевајући при том да се са тиме сагласи патријарх Викентије. Патријарх је изразио незадовољство оваквим решењем и замолио је Дилпарића да „дејствује ако је могуће да буде пуштен на слободу за празник“. Истовремено му је скренуо пажњу да он није надлежан да даје дозволу или пристанак за премештај из једног манастира у други у Жичкој Епархији, јер је администратор те епархије еп. рашко-призренски Владимир. Дилпарић је замолио Патријарха да издејствује сагласност еп. Владимира за премештај митрополита Јосифа. Са еп. рашко-призренским Владимиром је успостављен сутрадан контакт. Одговорио је телеграмом „саглашавам се са премештајем Господина митрополита Јосифа у Љубостињу“.¹¹⁾

Митрополит Јосиф је уочи Божића 1951. године одлуком грађанских власти премештен из манастира Жиче у манастир Љубостињу. У Жичи је провео од 22. јуна 1950. године до 6. јануара 1951. године.

После премештања у манастир Љубостињу жички Црквени суд се 15. јануара обрати писмом Светом архијерејском синоду за одлуку да митрополит Јосиф поново преузме администрацију Жичке Епархије.¹²⁾ Поводом ове представке Црквеног суда Свети архијерејски синод се писмено обратио Комисији за верска питања за обавештење да ли је премештајем из манастира Жиче у манастир Љубостињу митрополит Јосиф пуштен на слободу; ако није, моли се Комисија „за дејство да се он ослободи како би могао преузети вршење својих епархијских дужности“.¹³⁾

Да ли је Комисија за верска питања одговорила, и какав је одговор био на ово писмо Светог архијерејског синода, у документима нема трага. Иза докумената се види да митрополит Јосиф није био пуштен на слободу. Зато је Свети архијерејски сабор 9. јуна/27. маја 1951. године одлучио: „Да се још са овог заседања упуту једна представка Председнику Савезне владе ФНРЈ Маршалу Југославије Господину Јосипу Брозу Титу, којом ће се умолити да се Његово Високопреосвештенство Митрополит скопски господин Јосиф с обзиром на његову старост и слабо здравље пусти из конфинације на слободу.“¹⁴⁾

10 Исто, Син. бр. 2429 /зап. 777.

11 Исто, Син. бр. 94 и 165.

12 Жички црквени суд, Сбр. 71.

13 Син. бр. 164 /зап. 41, 2. фебруар 1951.

Интервенције код државних власти нису дале резултате. Митрополит Јосиф је већ 16 месеци без пресуде и доказане кривице био лишен слободе. То је навело митрополита црногорско-приморског Арсенија да писмено затражи од Светог архијерејског синода да се митрополиту Јосифу узме правобранилац и да се покрене судски поступак како би се то питање једном окончало. Ако за то нема законског основа да се пусти на слободу и да врши своју архијерејску дужност. Митрополит Арсеније захтева да, ако Свети архијерејски синод његову представку сматра некорисном, да је достави Светом архијерејском сабору.¹⁵⁾

Предлог митрополита црногорско-приморског Арсенија Свети архијерејски синод није прихватио. На седници од 20. октобра је одлучено да се тражи одговор на представку од 15. јуна упућену Председнику владе ФНРЈ и Комисији за верска питања.¹⁶⁾ Према овој одлуци, написана су писма Председнику владе ФНРЈ и Комисији за верска питања, која је потписао патријарх Викентије.¹⁷⁾ Писма нису послата на надлежно место, о чему је патријарх Викентије обавестио Свети архијерејски синод 27. октобра 1951. године. Објаснио је то тиме што је испитујући прилике дошао до закључка „да би у овој ствари требало другачије поступити тј. учинити корак код надлежних власти да се митрополит скопски Господин Јосиф пусти на слободу, као и остали свештеници који се налазе на издржавању казне”. Предложио је, а Свети архијерејски синод прихватио следеће:

„1. да се Свети архијерејски синод обрати Потпредседнику Владе ФНРЈ Господину Александру Ранковићу, као министру унутрашњих послова, да се Његово Високопреосвештенство Митрополит скопски Господин Јосиф пусти на слободу.

2. да се путем милости опрости казна свештеницима Српске православне цркве, који се налазе на издржавању казне.

3. да се одреди један члан Светог архијерејског синода који би са нама пошао на надлежно место, ради личне предаје поменуте представке.”¹⁸⁾ (Умољен је еп. бањалучки Василије да са патријархом Викентијем пође на пријем код Министра унутрашњих послова.¹⁹⁾

Очигледно је да су ови предлози дошли из контаката са властима. Овај закључак произилази из догађаја који следе.

Патријарх Викентије и еп. бањалучки Василије су 14. новембра 1951. године примљени од министра унутрашњих послова Александра Ранковића. Пријему је присуствовао и председник Комисије за верска питања при Председништву владе ФНРЈ г. Ђуковић. Патријарх Викентије их је упознао о томе шта је Свети архијерејски синод предузимао до тада да се митрополит Јосиф пусти на слободу. Указујући на његову старост и лоше здравствено стање, апеловао је да се нешто учини. То би, по речима патријарха Викентија, било добро примљено у нашој јавности, а било би добро и по Државу и Цркву: „Умирили би се многи људи и прекинула разна препричавања”. Истовремено је замолио да се пuste и свештеници лишени слободе. Одговарајући

14 Исто, АС бр. 39 /зап. 53.

15 Православни митрополит црногорско-приморски, бр. 225, 12. октобар (29. септембар) 1951.

16 Исто, Син. бр. 2897

17 Исто, Син. бр. 289 /зап. 761,23/ 10, октобар 1951.

18 Исто, Пбр. 209, 9. новембар 1951.

19 Исто, Син. бр. 3048 /зап. 798.

на молбе патријарха Викентија, Александар Ранковић је рекао да се „увек интересовао питањем митрополита Јосифа. Мисли да је најбоље да он тражи пензију.” Пошто му је патријарх Викентије указао да се архијереј може пензионисати по својој молби и услед болести и неспособности да врши дужност, Ранковић је наставио: „Тешко је ма шта учинити за њега, пошто је над њим отворен кривични поступак и он се још налази под истрагом. Господин митрополит Јосиф се огрешио својим држањем и за време окупације и после ослобођења. Њему су државне власти много учиниле тиме, што су му омогућиле боравак у манастиру. Иначе би лежао у правом затвору. Могао би бити осуђен на држање под окупацијом, као и за држање према државним властима после ослобођења. Може се рећи да је господин митрополит Јосиф био једина сметња сређивању односа између Цркве и Државе”. На крају разговора Ранковић је обећао „да ће видети да се нешто учини за митрополита Јосифа као и за свештенике Српске православне цркве, који су лишени слободе.”²⁰⁾

Ово је први документ у досијеу митрополита Јосифа у коме му се импутирају, уопштене али не и конкретне кривице. Инсинуације на држање митрополита Јосифа за време окупације су неоправдане. Српска Православна Црква је имала срећу да се на њеном челу у том тешком времену налазио митрополит Јосиф.

Захваљујући његовој сналажњивости извео је Цркву неокаљаног образа. Што се тиче притужби на држање митрополита Јосифа према новим властима, оно није могло ни бити другачије после свега шта су власти учиниле Српској Православној Цркви.

После пријема код Ранковића митрополит Јосиф је убрзо пуштен на слободу. Патријарх Викентије је 23. новембра писмено обавестио Свети архијерејски синод да га је посетио председник Комисије за верска питања ФНРЈ Милоје Дилпарић и службено му саопштио „да је прекинута кривична истрага која се води против Високопреосвећеног Митрополита Скопског Јосифа и да је одлука Јавног Тужилаштва Његовом Високопреосвештенству вероватно већ допштена.” На питање Патријархово да ли ће Свети архијерејски синод добити одговор на дотадашње представке упућене властима, Дилпарић је одговорио: „Господин митрополит је слободан и молим да ово моје саопштење изволите сматрати службеним и учињеним по овлашћењу.” О свештеницима који се налазе на издржавању казне Дилпарић је саопштио „да ће једном делу свештенства бити казна сасвим опрштена, а једном ће бити смањена.”²¹⁾ На истој седници патријарх Викентије је разрешен администрације Скопске Епархије а еп. рашко-призренски Владимир дужности заменика администратора Епархије Жичке јер су те дужности поново поверене митрополиту Јосифу. У смислу ранијих одлука Светог архијерејског синода патријарху Викентију су поверене и даље на администрирање Епархије Злетовско-струмичка и Охридско-битољска. „С обзиром на посебне прилике црквеног живота на делу Епархије скопске која се налази на територији НР Македоније умолити Његову Светост Патријарха Викентија и Његово Високопреосвештенство Митрополита скопског

20 Исто, Син. бр. 3099.

21 Архиепископ Пећки Митрополит Београдско-карловачки и Патријарх српски бр. 216, 23. новембар 1951.

Јосифа да се међусобно споразумеју о начину управљања на овом делу скопске епархије.²²⁾

Истог дана (23. новембра) Црквени суд Епархије Жичке обавестио је Свети архијерејски синод да их је управа манастира Љубостиње известила да је „на дан 20. ов. м. од стране тројице представника државних власти писмено саопштено Његовом Високопреосвештенству Митрополиту Господину Јосифу да је пуштен на слободу”. Том приликом су представници државних власти одвели стражара који је до тада чувао Високопреосвећеног. Митрополит је и даље у манастиру Љубостињи потпуно слободан.²³⁾

Тако је митрополит скопски Јосиф без пресуде 17 месеци био лишен слободе, од 22. јуна 1950. до 20. новембра 1951. године. Међу документима нема писменог саопштења којим су власти пустиле митрополита Јосифа на слободу. Комунистичке власти нису хтеле да одговоре на службене представке Светог архијерејског синода, тако да нема писаног трага зашто је митрополит Јосиф био лишен слободе.

После пуштања на слободу митрополита Јосифа је 17. и 18. новембра посетио еп. бањалучки Василије, члан Светог архијерејског синода. Упознајући га са приликама у Цркви, по жељи патријарха Викентија разговарали су о начину управљања Скопском Епархијом. Саслушавши пажљиво еп. Василија митрополит Јосиф је рекао „да се никако не може одрећи својих права на скопску епархију и желео би да Свети архијерејски синод донесе одлуку у духу канона и Устава Српске православне цркве, којом се он враћа у сва права епархијског Архијереја скопске епархије.”²⁴⁾

Администратор Жичке Епархије митрополит скопски Јосиф се 1. децембра 1951. године писмом захвалио патријарху Викентију и члановима Светог архијерејског синода на њиховом труду око његовог пуштања на слободу. Истим писмом је обавестио Свети архијерејски синод да је поново преузео дужност администратора Епархије Жичке.²⁵⁾

О питању Скопске Епархије митрополиту Јосифу је писао патријарх Викентије. Писмо није сачувано тако да његову садржину не знамо. Свакако се ради о притиску комунистичког режима на Цркву да се митрополит Јосиф одрекне својих канонских права на ову епархију. У њему је режим имао највећу препреку у остваривању свога циља, тј. у стварању тзв. „Македонске православне цркве”. Њих нису интересовали канони Цркве; они једноставно траже да се митрополит Јосиф против своје жеље премести на другу епархију или пензионише. Али сви кораци које су предузимали, па и лишавање слободе, нису уплашили митрополита Јосифа. Уколико су они били упорнији, утолико је митрополит Јосиф чвршће бранио своја канонска права. У одговору на писмо патријарха Викентија он каже:” Своја канонска права на Скопску Епархију ја задржавам, било да њоме непосредно, лично вршим, било преко свога личног викара, кога ми Св. Синод одреди. Мислим и надам се, да сам овим не само довољно и сувише изашао у сусрет жељи Св. Синода и Вашој Светости на консолидацији црквених прилика на Југу-Македонији.”²⁶⁾

22 Син. бр. 3142 и 3224 /зап. 849.

23 Црквени суд епархије жичке бр. 2068; Син. бр. 3177 /1951.

24 Православни Епископ Епархије бањалучке бр. 226, 30. новембар 1951.

25 Православни Епископ Епархијски жичке бр. 1132.

26 Православни Епископ Епархије Жичке бр. 1208, 12. децембар 1951.

БОЛЕСТ МИТРОПОЛИТА ЈОСИФА

Живот митрополита Јосифа је био тежак. У својим забелешкама на једном месту он каже: „Мене судба никако није мазила, ја сам много тешких дана у животу проживљавао. Хвала Бугу, чврсто сам се држао и упорно животну борбу водио, готово увек са успехом. Као дете са села нисам једном вечером гладан заспао, као ђак стално се с нестацицом борио - као свештеник запао сам у најтежу ситуацију каква се може само свештенику десити: године 1906, 1. новембра умре ми млађе дете, 12. новембра таст - поп Сима, а 21. новембра умре и моја супруга - попадија Милева. За три недеље - три гроба из куће...”²⁷⁾ Најтеже му је било за време Другог светског рата и у поратном периоду када је прогоњен од комунистичког режима. Хапшење и ограничавање слободе кретања, с обзиром на његову природу, утицало је видно на његово здравствено стање.

Крајем 1952. године митрополит Јосиф је озбиљно оболео. Сазнавши за његову болест патријарх Викентије је затражио извештај о његовом здравственом стању.²⁸⁾ Архијерејски заменик из Краљева протојереј Драгољуб Милошевић одговорио је телеграмом „митрополит Јосиф био је озбиљно оболео и сада је боље отправља редовно своје дужности.”²⁹⁾

У сталној бризи о здравственом стању митрополита Јосифа Свети архијерејски синод је умолио еп. бањалучког Василија да га посети. У извештају Светом архијерејском синоду 17. марта 1953. године еп. Василије каже да је митрополит Јосиф прешао из Краљева у манастир Жичу, јер су ту бољи услови за опоравак. По причању митрополита Јосифа и чланова Црквеног суда, конзилијум лекара је утврдио да му је срце оболело, ослабио вид и да му ноге отказују послушност. Ипак здравствено стање митрополита Јосифа је боље него што је било пре месец и по дана. Међутим, лекари не искључују могућност изненађења нагоре због слабог срца.³⁰⁾

Предвиђања лекара су се обистинила. Због погоршања здравственог стања митрополита Јосифа конзилијум лекара му је препоручио лечење на Уролошкој клиници у Београду. О том је митрополит Јосиф 3. априла 1953. године лично обавестио патријарха Викентија. Патријарх је истог дана интервенисао да се митрополит Јосиф прими што пре на клинику ради лечења. Добио је одговор да ће слободно место бити обезбеђено за Ускрс. О томе је обавештен Црквени суд у Краљеву.

Митрополит Јосиф је 6. априла болничким колима из Краљева око 10,20 часова доведен у болницу. У пратњи Митрополитовој су били прота Драгомир Милошевић, архијерејски заменик, и г. Стрелић, чиновник Црквене општине у Краљеву. Пред болницом су га сачекали прота Тома Дајковић, архијерејски заменик Скопске Епархије, митрополитова ћерка г-ђа Коса Јелисавчић и референт Светог архијерејског синода прота Младен Младеновић. Смештен је у соби 102. Прегледали су га управник клинике др Петковић и проф. др Марко Алкалај. Према белешци проте Младена Младеновића,

27 „Православље”, год. 11, бр. 248, 15. јул 1977, стр. 1.

28 Син. бр. 117, 16. јануар 1953.

29 Син. бр. 125/1953.

30 Епископ бањалучки Василије је био у посети митрополиту Јосифу од 12 - 15. марта 1953. (Православни Епископ Епархије бањалучке бр. 72.)

Митрополит је изгледао безвољан: „не види и нераспознаје околину око себе док му се не каже, сам не може да се покреће и од хране ништа не прима осим воду и помало млека.” И у таквом стању митрополит Јосиф се шалио. На питање лекара шта му фали одговорио је „фали ми 35 уместо 70 година.”

Сутрадан (7. априла) патријарх Викентије је у пратњи еп. банатског Висариона посетио у болници митрополита Јосифа. После посете управник клинике др Петковић их је обавестио о стању болести митрополита Јосифа истакавши „да је Митрополит озбиљно оболео, и да ће у погледу лечења предузети све што се може.” Патријарх Викентије је захвалио др Петковићу и замолио га да се оболелом Митрополиту додели један болничар, кога ће Црква платити, што је управник обећао.³¹⁾

Управник клинике је испунио обећање. Двадесет и једну ноћ је код Митрополита добровољно дежурао болничар Тоша Јовановић а двадесет осам дана г-ђа Анђелка Јовановић. Према Митрополиту су биле изузетно предусретљиве четири часне сестре за све време његовог лечења.³²⁾

Свети архијерејски синод је пратио здравствено стање оболелог Митрополита и на седници од 14. априла 1953. године је констатовало да је у погледу лечења митрополита Јосифа „учињено све што је требало учинити и да убудуће треба чинити све што се може за успешно лечење Његовог Високопреосвештенства Митрополита Господина Јосифа. У том смислу, а уколико би то било потребно, одобрити за лечење Господина Митрополита и посебан кредит из централне црквене благајне.” На истој седници је до оздрављења митрополита Јосифа Скопска Епархија поверена на управу патријарху Викентију, као заменику оболелог митрополита Јосифа, а Епархија Жичка еп. будимском Герману, као заменику епископа жичког.³³⁾

Митрополит Јосиф је лечен на Уролошкој клиници од 6. априла до 9. маја 1953. године, када је према изјави болничких лекара његово лечење завршено. Трошкови лечења су износили 15.605 динара.³⁴⁾

По жељи митрополита Јосифа а по дозволи патријарха Викентија, после болничког лечења је смештен у манастиру Вавдењу у Београду. Управа Патријаршијског двора је за потребе митрополита Јосифа уступила манастиру Вавдењу следеће ствари:

- 1 вунени креветни душек из три дела;
- 1 вунени јорган (жути);
- 2 јорганска чаршава (бела);
- 2 доња креветска чаршава (бела);
- 2 велика перјана јастука;
- 2 велике јастучне навлаке (беле);
- 1 ћебе камилхар;
- 1 тепих поред кревета (са плавом бордуром);
- 1 ноћни орманић (орахов фурнир); 1 стону лампу (зелену, емајлирану);
- 2 стона чаршава (жуто-бела);
- 3 салвете (обичне беле);
- 3 пешкира;

31 Син. бр. 1033, 8. април 1953.

32 Син. бр. 1314 /зап. 369, 9. мај 1953.

33 Син. бр. 1028 и 1033 /зап. 252.

34 Син. бр. 1314 /зап. 369, 9. мај 1953.

- 1 лавор (емајлирани, бели);
- 1 кофу (емајлирану, белу);
- 1 бокал (црвени, емајлирани);
- Накнадно су послате ствари:
- 2 јорганска чаршава (бела);
- 4 доња креветска чаршава (бела);
- 4 велике јастучне навлаке (беле)³⁵⁾

Здравствено стање митрополита Јосифа једно време се побољшало па је Свети архијерејски синод на седници од 18. августа 1953. године разрешио патријарха Викентија од управе Скопске Епархије и поново је поверио митрополиту Јосифу.³⁶⁾

Патријарх Викентије и чланови Светог архијерејског синода су повремено обилазили у манастиру Ваведењу митрополита Јосифа и интересовали се о његовом здравственом стању и лечењу. Приликом посете 15. маја 1954. године констатовано је да се митрополит Јосиф налази у тешком стању и да више није у могућности да управља својом епархијом. Зато је Свети архијерејски синод на седници од 27. маја 1954. године поново поверио управу Скопске Епархије патријарху Викентију до оздрављења митрополита Јосифа. Одлучено је да се од лекара који лече Митрополита прибави уверење о стању његове болести.³⁷⁾

У међувремену је прибављено лекарско уверење ред. бр. Д-84316 Пер. 724 о здравственом стању митрополита Јосифа. Потписали су га тројица лекара 1. јуна 1954. године.³⁸⁾ Приказано је у седници Светог архијерејског синода 7. јуна. Одлучено је да се достави Светом архијерејском сабору.³⁹⁾ Свети архијерејски сабор је разматрао предмет о здравственом стању митрополита Јосифа. На основу лекарског уверења продужено му је боловање до идућег заседања Светог архијерејског сабора.⁴⁰⁾ После ове одлуке у записницима седница Светог архијерејског синода и Светог архијерејског сабора не спомиње се више митрополит Јосиф, што указује да се његово здравствено стање није мењало.

СМРТ МИТРОПОЛИТА ЈОСИФА

Митрополит Јосиф је умро у манастиру Ваведење (Београд) 3. јула 1957. године. На вест о смрти овог намученог јерарха Српске Православне Цркве патријарх Викентије изаслао у манастир Ваведење еп. браничевског Хризостома, члана Светог архијерејског синода, и свога викара Доситеја (Стојковића). Пошто су га обукли пренели су га у храм, где је његово тело остало до сахране.⁴¹⁾

Да би се обавестили поштоваоци и пријатељи о смрти и дану сахране блаженопочившег митрополита скопског Јосифа, Свети архијерејски синод је у „Политици“ дао оглас следеће садржине: „Свети архијерејски синод

35 Српски православни женски манастир Св. Ваведења бр. 14, 12. мај 1953.

36 Син. бр. 2046/1953.

37 Син. бр. 1162/зап. 363.

38 Српско лекарско друштво Београд, ред. бр. Д-84316.

39 Син. бр. 1240/зап. 392.

40 АС бр. 25, 36/зап. 85, 6/19. јун 1954.

41 Гласник СПЦ, год. 38, бр. 5 (1957), 168.

Српске православне Цркве изештава да је Његово Високопреосвештенство Митрополит скопски Јосиф преминуо у Београду 3. јула о.г. Сахрана ће се обавити 5. о.м. у манастиру Ваведењу у 16 ч.⁴²⁾

Поводом смрти митрополита Јосифа Светом архијерејском синоду стигло је више телеграма саучешћа. Издвајамо телеграм свештенства Архијерејског намесништва Ужице: „Целокупно свештенство ужичког архијерејског намесништва заједно са својим парохијанима дубоко саучествује у смрти великог архијереја Српске цркве и великог сина овог краја митрополита Јосифа.“⁴³⁾

Митрополит црногорско-приморски Арсеније, који је посебно уважавао митрополита Јосифа, поводом његове смрти упутио је Светом архијерејском синоду писмо у коме каже: „Поводом пресељења у вечност Његовог Високопреосвештенства митрополита скопског Јосифа, изјављујем Светом архијерејском синоду своје најискреније саучешће. Његовом смрћу наша Српска православна црква претрпела је велики губитак, јер је покојник дуго година пожртвовано радио у винограду Господњем. Борио се за вјеру и отечество крстом, пером и мачем и био је готов да и живот свој даде за велике духовне вредности: Цркву и Отаџбину.“ У писму даље истиче заслуге покојникове на организацији васпостављене Патријаршије и на доношењу црквеног устава.⁴⁴⁾

У петак 5. јула у 7,30 часова стигао је у манастир Ваведење патријарх Викентије у пратњи еп. браничевског Хризостома и викарног еп. Доситеја. У 8 часова почела је заупокојена литургија. Служио је еп. браничевски Хризостом, уз саслужење архимандрига Рафаила, духовника манастира Ваведења, архимандрита Јована, ректора Богословије „Св. Саве“, протојереја: Михаила Пешића, Тома Дајковића и протођакона Живана Стефановића, референта Светог архијерејског синода. Литурхији су присуствовали патријарх Викентије, еп. захумско-херцеговачки Владислав и викарни еп. Доситеј.⁴⁵⁾ На опелу су чинодејствовали: патријарх Викентије, еп. сремски Макарије, еп. шумадијски Валеријан, еп. браничевски Хризостом, еп. жички Герман, еп. захумско-херцеговачки Владислав и викарни еп. топлички Доситеј са четрдесет свештеника и шест ђакона. Из Скопске Епархије на сахрану су дошли протојереј Милан Јовановић, архијерејски намесник врањски, и протојереј Жика Јовановић, парох из Врања.⁴⁶⁾

По жељи коју је покојник изразио у тестаменту сахрањен је по чину опела које се врши над монасима. Његова је такође жеља да се сахрани у месту где умре и да му се не држе посмртни говори. Ипак се над одром блаженопочившег митрополита Јосифа патријарх Викентије опростио са неколико реченица: „Последњом вољом својом одредио си, драги у Христу брате, да ти се приликом опела не држи никакав говор.

Опрости нам, ако ту твоју последњу жељу потпуно не испунимо. Могао си да изразиш своју жељу да не хвалимо твој рад, остављајући оцену и суд будућим покољењима.

42 Архив Синода Досије митрополита Јосифа бр. 3

43 Досије митрополита Јосифа бр. 3;
Гласник СПЦ, год. 38, бр. 5 (1957), 172.

44 Досије митрополита Јосифа бр. 3.

45 Гласник СПЦ, год. 38, бр. 5 (1957), 168.

46 Исто, 168-169.

Али мораш нам дозволити да ти, испраћајући те на твоје вечном путу, у име свете Цркве, у име браће Архиепископа, свештенства и православног српског народа благодаримо на свему што си за Цркву и Отаџбину учинио.

Окупљени пред твојим земним остацима, ми се молимо да Господ Бог смири душу твоју у насељу праведника где нема болести, жалости ни уздисаја и где влада мирни тихи живот и радост у Господу нашем Исусу Христу. Амин.²⁴⁷⁾

Сахрањен је у порти манастира Ваведења на северној страни испред храма, до гроба митрополита Доситеја. На надгробној мермерној плочи стоји: "Господе орао сам и преоравао, копао и прекопавао, мучио се и довијао како сам знао и могао, али сам увек теби и роду верно и предано служио. Ево дође време вечного покоја зато те, Господе и Оче мој, скрушено молим да ми опростиш вољне и невољне греје моје, а ти роде мој опрости своје грешном Митрополиту Скопском Јосифу."

Dr. Predrag Puzovic

THE ARREST OF METROPOLITAN OF SKOPLJE JOSEPH (JOSIF)

This text allows the contemporary reader to acquaint with the last few years in the life of Metropolitan of Skoplje Joseph, those years which proved to be very unpleasant for him even though he was in his seventies.

Metropolitan Joseph was one of the most elite hierarchs of the Serbian Church of this century. His name was known, and is still known and very present, in the minds among representatives of all social segments of Serbian population. However, the biography of the last few years of his life is not widely known. It is, so to say, hidden under a veil of mist, which proved to be too much of an obstacle for many who either didn't want, or didn't dare, to see through it.

Author of this text has "spoken out" with a dialect of documentation thus giving a review of Metropolitan Joseph's sufferings: quite simply, he brought to life those events that were documented and by doing so exhibited lots of details of insinuations, pressure, torture Metropolitan Joseph was faced with, and left it to the reader to make his own judgement.

47 Исто, 168: „Православље”, год. 11, бр. 248, 15. јул 1977.